

KULTURA

A Nemzeti Szalon kiállítása.

A Nemzeti Szalon ellen legutóbb megindult ujsághajszja nem ártott a tavaszi kiállításnak. Ez az első érzés, amely elfogja a tárlat szemlélőjét. A másik érzés talán még kellemesebb és annak a nyomán támad, hogy a kiállítás nem túlszűfolt, s hogy van a rendezésnek értelme... Igaz, hogy a Szalon helyisége magában véve is félgőzelem, mert ezekben az intim termekben más a hatása a pikturának, mint a Műcsarnok rideg, sivár épületében.

A kiállításnak határozottan magas a színvonala, s ez a színvonal annak köszönhető, hogy a zsűri meglehetősen keményen ítélkezett, visszautasítván minden éretlen kísérletezést. Ehelyett kétszázötven olyan kép került a falra, amelyek között szokatlanul sok az elsőrangú művészi alkotás.

Vannak, akik a nagy slágerek elmaradásán sajnálkoznak. Ez a sajnálkozás nem elég őszinte és nem elég világos. Nagy művészeti események, úgynevezett szenzációk sehol a világon nem teremnek negyedévenként. Nem. Ezeket nagy forrongások, küzdelmek szülik, amelyek a művészet jegyében történnek. És ugyan ki az a naiv ember, aki mostanában az önzetlenség és a művészet szeretetének ily mértékét látná valahol? Meg azután különböző a slágerek értékelése is. Nekem például nem szenzáció az, ha a Salon d'Automne másodrangú piktoraiknak a magyarországi kreatúráit látom, azt is tudom, hogy mi a hatása nálunk annak, ha valamelyik külföldi nagy műkereskedő óriási tőkéjével és megfizetett kritikákkal fölveri valamelyik piktort nála nagy mennyiségben elraktározott képeinek az árát. Figyelem azt a jelenséget is, hogy fiatal művészeink egyike-másika minden esztendőben átlag kétszer változtat tisztán «egyénisége belső sugallatának engedve» irányt. Épen ezért slágernek kell tartanom mindazt a képet, amely arról beszél, hogy a festője lelkében mennyi finomság, szeretet és melegség halmozódott fel, amíg megalkotta és nem nézem azt, hogy ugyancsak a kvalitások már ismert kezelésével vagy új technikai fogásokkal varázsooltak-e a vászonra.

A kiállításon elsősorban Mednyánszkyval lehet

a tételmet bizonyítanom. Nem mondhatja senki, hogy Mednyánszky forradalmár volna. Mégis, ahogy a Tél című képe előtt állok, érzem, hogy ebben a méreteken kicsiny vászonban benne van téli alkonyatok szürkés-lila hangulata, minden sejtelve, bája. A fák szinte árnyékszerűen olvadnak bele a levegőbe, abba a levegőbe, amely él, vibrál. És ha elgondolom, hogy ez a kép ott lóg a szobám falán, a magam környezetében, érzem, hogy gyönyörűségek soha ki nem apadó forrása lenne... Ez a Tél a legkiválóbb Mednyánszky-képek egyike, amelyekkel nem versenyezhet festőjünknek többi itt szereplő vászna közül egy sem.

Aki szereti az intimításokkal teli művészetet, annak nem közönséges gyönyörűsége telhet Horthy Bélának Alkony című vásznában. Egy-két földcsík, egy keskeny vízsáv, fölötté az alkonyodó mennybolt átlátszó levegője, ennyi az egész. És mégis milyen sok. Mások óriási lepedőként nem tudnak beszámolni annyi művészi élménnyel, mint amennyi ebben az Alkonyban van. Én ezt a képet is slágernek merem tartani, mint ahogy minden jóízű ember, kell, hogy igazi, mély gyönyörűséget találjon benne.

Kacziány Ödön, a sejtelmek álmodója, néhány kiváló pikturával szerepel. Különösen két képe az, amelyet nagyon szeretek. Az egyik a Holdas est az Adrián, a másik Cherso szigete. Aki valaha holdas éjszakán, a hajó orrán állva utazott az adriai tengeren, s látta a holdfény villódzását a víz tükörén, aki látta Cherso szigetének homályosan előbukkanó körvonalait, ahogy kiemelkedik a hullámokból, annak nem kell magyaráznom, hogy mennyire jó ez a két alkotás. Aki még nem látta, az is megérzi, hogy mi bennük a művészet.

Boem Ritta azok közé az asszonypiktorkok közé tartozik, akik igen sok férfiművésznél erősebbek. Virágos udvar képén a színek merész játékaival, Chrysanthemum című festményén a színek finomságával állítja meg a szemlélőt. Az interiőrember jobban szereti a sárgaselyem színének, a Zsolnay-váza opalizáló kékségének, s a virágok diszkrétén összehangolt harmóniájának az összecsendülését.

Coulin Arthur meglepő fejlődésen ment keresztül. Ha a vásznait vizsgálom, meglep Akttanul-

mányának a szépsége, amelynél kvalitásosabbat ritkán láthatunk kiállításokon. Magyar-Mannheimer képei közül a Quarnero, Kilátás a kertünkől télen és a Tavasz az, amelyben gyönyörködöm, a Márk Lajos Nevető leánya, Pentelei Molnár János Tavasz délutánja, Góthnak Csatorna című festménye, Markónak Técsői házai a kiválóbbak.

Wellmann Róbert egész kollekcióval szerepel. Legtöbb közöttük arisztokratáknak az arcképe. És ha vizsgálja az ember ezeket az első pillantásra rideg vásznakát, a tudásnak imponáló tömege tárul elé. Szinte megdöbbenően biztos kéz, óriási rajztudás, semmiféle művészetbeli áramlattal való nemtörődés jellemzi a mestert. Minden a maga helyén van ezeken a képeken s a briliáns rajznak olyan a hatása, mintha plasztikával volna dolgunk.

Nem említhetek meg mindenkít, aki ezen a kiállításon szerepel, mert így katalógussal volna egyenlő a munkám. Ám jelzem azt, hogy a kiállításon megjelent művészek valamennyien becsületes munkával állottak a küzdőtérre s néhány rajzolóművész, köztük Garay Ákos és Hadl Rikárd, az első humoros magyar dolgaival, a második olasz rajzaival veszi fel a piktorokkal a versenyt.

A kiállítás egész anyaga, ismételve hangsúlyozom, hogy jó anyaga azt bizonyítja, hogy a Nemzeti Szalont nem hogy bántani nem szabad, de erősen támogatni kell. Elvégre is az egyedüli hely, amely alkalmas modern tárlatok rendezésére. Hogy világosabban beszéljek, megmagyarázom, hogy mit értek bántalmazás alatt.

A legutóbbi vaklárma sokakban azt a hitet ébresztette, hogy a Szalon mostani vezetősége proskribálta a modern művészetet. Ez, mint bebizonyult, nem igaz. Az összezsapás valódi oka az, hogy egyes ujságírók akartak bejutni a választmányba, akiket a tagok nem választottak meg. Ez jelentheti egyeseknek a világ végét, de a művészet veszedelmét semmiesetre sem. A másik oka a támadásnak az volt, hogy Ernst Lajos, az eddigi igazgató, nem igazgató többé. Ez is a tagok tetszésétől függ és ha a Petőfi-ereklyék meg az Ernst magyar nemességének ügyét ismeri az ember, nem csodálkozhatik azon, hogy akadtak olyanok, akiknek ez a história egyáltalán nem tetszett. Amit azután fülsiketítő zajjal hangoztattak, hogy a Miénk társaságát üldözik s hogy a Szalon válság előtt áll, szintén nem egyéb nevetséges mesénél.

A képek eladási statisztikája a hangulatot keltő frázisokkal szemben azt bizonyítja, hogy amióta Szinnyey-Merse a Szalonban kiállít, igen nagy

jövedelmei voltak. Rippl-Rónai is eladta minden képét a Szalonbeli kiállításon, Fényes Adolfnak is majdnem valamennyi vászna elkelt. És ebben a világításban másképp fest a «nagy üldözöttek» sorsa, amelyen még az se változtat, hogy voltak akik «a maguk gyönyörűségére» szerepeltek. S ha szerényen megjegyzem, hogy az állami vásárlások nagy tömege megint csak az üldözöttek mártírsüvegébe hullott, azt hiszem, hogy felesleges tovább igazat mondanom.

A Nemzeti Szalon minden adósságát — amelyért nem a mostani vezetés felelős — rendben kifizetheti, mert megvan a maga törzsközönsége és ha sikerül interiőrkiállításokkal egybekötve rendeznie a tárlatait, akkor vezető szerepe lesz az összes művészeti egyesületek között. Ez a rendszer határozottan megkönnyítené a képzőművészet olyan termésének az elhelyezését, amely művészi termés feltétlenül kvalitásos.

A Nemzeti Szalon miatt ne aggódjanak az urak. Felesleges.

Margitay Ernő.

A LILIOM. Színmű négy felvonásban. Irták PIERRE WOLF és GASTON LEROUX. Először játszották a Nemzeti Színházban május 29-én.

Híres írók, nagy mesterek becsületes tudással, nagy készséggel ismét egy darab hazug mesét, egy félig-meddig lehetetlen történetet vittek a színpadra. Történetet? Azaz hogy talán nincs is története ennek a darabnak. Az első és második felvonás egy bájosan poétikus, de nagyon lagymatag és valljuk meg: elcsépelet, sablonos formában mutatja be egy kezdődő szerelem fokozatait. Ez unalmas volt. Nem tudjuk megérteni, hogy oly nemes tudású írók, mint aminők Pierre Wolf és Gaston Leroux, miért pazarolják hatalmas erejüket oly lelki motívumok megörökítésére és magyarázására, amelyeknek szülője csupa tévtanok által félrevezetett, megtévesztett, föllázított jellem. Minek ez? Hát már teljesen emberi, becsületes, nemes érzés nem található a földön? Kell, vagy szükségét érzi a modern drámaírodalom, hogy a minden morált nélkülöző, túlságba vitt materializmus lejtőjén csuszkaáljon? Hazug, természetellenes érzések halmozódnak föl előttünk; ezek tagadhatatlanul előfordulhatnak ugyan, de amely érzések létjogosultságában nem hiszünk. Amilyen természetellenes előttünk a férfi, aki magát pénzért adja el menyasszonyának és hazug módon szerelmet tettét, ép oly érthetetlen az a leány, aki eltitkolt szerelmével megvénül, csak azért, hogy a harmadik felvonásban szónoki tehetséggel kitörjön és nővérének minden törvénnyel dacoló, beteges, de törhetetlen erejű, magasztos szerelmét az írók szerint egy kiváltságos alapon nyugvó, szerintünk azonban nagyon tévesen magyarázott férfibecsület túlkapásai ellen megvédelmezze.

Márkus Emma és Török Irma hatalmas erejű művészete most is fényesen érvényesült. A Nemzeti Színház erős gárdával rendelkezik és óhajtván várjuk azt az időt, amikor egészségesebb eszmék, nagy akaratok és jellemek fognak előttünk a színpadon megjelenni.

Azt hisszük, nem fogunk csalódni és nem fogunk soká várni.

Faltay Lucyén.